

VRHOVNO SODIŠČE
REPUBLIKE SLOVENIJE

Evidenčna številka: VS0011993

Datum odločbe: 24.06.2009

Opravična številka II.stopnje: VSL II Cp 3460/2008

Senat:

Področje: ODŠKODNINSKO PRAVO

Institut: povrnitev škode - odgovornost države - sojenje brez nepotrebnega odlašanja (v razumnem roku) - pravno priznana škoda po ZOR in OZ - zahteva za varstvo zakonitosti

Zveza: URS člen 26. ZVPSBNO člen 25. OZ člen 132, 179, 180, 181, 182. ZOR člen 155, 200, 201, 202, 203. ZPP člen 380, 380/1, 391. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) člen 6, 6/1, 13, 41

Jedro

Nepremoženjska škoda zaradi kršitve pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja v določbah OZ in ZOR ni pravno priznana, priznal jo je šele ZVPSBNO.

Izrek

Zahtevi za varstvo zakonitosti se ugodi in se sodba pritožbenega sodišča spremeni tako, da se tožnikova pritožba zavrne in potrdi sodba prvostopenjskega sodišča.

Tožnik sam krije stroške odgovora na zahtevo za varstvo zakonitosti.

Obrazložitev

1. Prvostopenjsko sodišče je zavrnilo tožbeni zahtevek, s katerim je tožnik zahteval, da mu toženka plača 3.338,34 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 15.6.2006 dalje do plačila in mu povrne pravdne stroške, ter podrejeni zahtevek, s katerim je tožnik zahteval, da mu toženka plača 3.338,34 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi od zneskov 800.000 SIT od 15.6.2006 do 31.12.2006 ter od 3.338,34 EUR od 1.1.2007 dalje do plačila in mu povrne pravdne stroške. Odločilo je, da mora tožnik povrniti toženki odmerjene stroške pravnega postopka.

2. Pritožbeno sodišče je delno ugodilo tožnikovi pritožbi in sodbo prvostopenjskega sodišča spremenilo tako,

da je odločilo, da je toženka dolžna plačati tožniku 500 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi do 15.6.2006 do prenehanja obveznosti. Odločilo je, da vsaka stranka nosi svoje stroške pravnega postopka.

3. V zahtevi za varstvo zakonitosti Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije izpodbija sodbo pritožbenega sodišča zaradi zmotne uporabe 26. člena Ustave ter prvega odstavka 147. oziroma 148. člena OZ in 179. člena OZ. Poudarja, da kršitev ustavne pravice še ne utemeljuje odškodninskega zahtevka, ker mora biti podana tudi odgovornost države. Nasprotuje zaključku pritožbenega sodišča o krivdni odgovornosti sodnika, ki je čakal na odločitev ustavnega sodišča.

Pri presoji kršitve razumnega roka bi bilo treba upoštevati zapletenost pravnega vprašanja, ki je bilo v pravni teoriji in v sodni praksi sporno.

Načelo ekonomičnosti in racionalnosti postopka, ki zavezuje sodnike k učinkovitemu procesnemu vodstvu, je zaradi poenotenja sodne prakse in pridobitve stališča o pomembnem pravnem vprašanju narekovalo izbiro vzročnih zadev. Sodišče zato ni ravnalo v nasprotju s pravili 159. Sodnega reda, ko je v tožnikovi zadevi počakalo na pravnomočne rešitve vzorčnih. Opozarja, da se zahteva le takšna hitrost postopka, ki je še združljiva z zahtevano kvaliteto sodnega varstva. Ker je razpravljajoči sodnik ravnal s skrbnostjo, ki se od njega pričakuje, je izključena odgovornost države za tožnikovo škodo.

Trdi, da je pritožbeno sodišče nepravilno uporabilo tudi 179. člen OZ glede obstoja in višine škode. Že same tožbene navedbe o stopnji in trajanju tožnikovih duševnih bolečin zaradi predolgega trajanja delovnega spora ne dosegajo standarda pravno priznane škode po 179. členu OZ. Predlaga, da Vrhovno sodišče Republike Slovenije sodbo pritožbenega sodišča spremeni tako, da potrdi odločitev prvostopenjskega sodišča.

4. Sodišče je zahtevo za varstvo zakonitosti vročilo pravnima strankama. Tožnik v odgovoru obrazloženo predlaga njeno zavrnitev in priglaša stroške tega odgovora.

5. Zahteva za varstvo zakonitosti je utemeljena.

6. Tožnik zahteva plačilo odškodnine za nepremoženjsko škodo, in sicer 2.086,46 EUR zaradi kršitve pravice do sojenja v razumnem roku, 918,04 EUR zaradi kršitve pravice do učinkovitega pravnega sredstva ter 333,84 EUR zaradi kršitve enakosti pred zakonom. Te pravice naj bi mu bile kršene v delovnem sporu, ki ga je sprožil zaradi ugotovitve terjatve iz naslova odpravnine in ki je tekel pred Delovnim in socialnim sodiščem v Ljubljani, Oddelek v Kranju od 22.12.1998 do 4.8.2003.

7. Revizijsko sodišče ne odreka pomena, ki ga pravici do sojenja brez nepotrebnega odlašanja oziroma pravici do sojenja v razumnem roku priznavajo predpisi najvišje pravne veljave. Kot sestavni del pravice do sodnega varstva je pravica do sojenja brez nepotrebnega odlašanja zagotovljena v prvem odstavku 23. člena Ustave, v okviru pravice do poštenega sojenja pa je pravica do sojenja v razumnem roku zagotovljena v prvem odstavku 6. člena Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin Sveta Evrope (v nadaljevanju EKČP). Ta pravica je eden od bistvenih pogojev za učinkovito uresničevanje vseh drugih človekovih pravic (prim. obrazložitev odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-65/05 z dne 22.9.2005)

.O učinkovitosti sodnega varstva ni mogoče govoriti, če stranki ni zagotovljeno v razumnem roku. A ne le interes strank, ampak tudi interes skupnosti nalaga, da se ogrožanje sožitja, ki ga predstavlja pravni spor, čimprej odpravi in da se čimprej ponovno vzpostavi pravna varnost. Zahteva, da mora sodišče odločiti v

razumnem roku, je izraz načela vladavine prava (prim. dr. Aleš Galič: Ustavno civilno procesno pravo, GV založba, Ljubljana 2004, str. 339 in 370).

8. Čeprav se je toženka zavezala spoštovati pravico do sojenja v razumnem roku tudi na mednarodni ravni, sta nižji sodišči pravilno ravnali, ko sta se pri presoji utemeljenosti tožnikovega zahtevka oprli na določbe domačega odškodninskega prava. Določbe EKČP, ki zagotavljajo pravico do sojenja v razumnem roku (prvi odstavek 6. člena EKČP), pravico do učinkovitega pravnega sredstva pred domačimi oblasti (13. člen EKČP) in možnost uveljavljanja pravičnega zadoščenja v postopku pred ESČP (41. člen EKČP), domačim sodiščem ne omogočajo prisojanje odškodnin zaradi kršitev procesnih pravic, ki jih uveljavlja tožnik. V tem smislu navedene določbe EKČP niso neposredno izvršljive, pač pa narekujejo nadaljnje notranjepravno zakonodajno urejanje (prim. sodbo Vrhovnega sodišča II Ips 591/2008).

9. Pravico do povračila škode, ki jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja, zagotavlja 26. člen Ustave. Ker je v tej ustavni določbi odškodninska odgovornost opredeljena le okvirno, se tudi glede odškodninske odgovornosti javnih oblasti iz 26. člena Ustave uporabljajo splošna pravila civilnega odškodninskega prava iz Obligacijskega zakonika (v nadaljevanju OZ) oziroma prejšnjega Zakona o obligacijskih razmerjih (v nadaljevanju ZOR). Pravna sredstva za varstvo pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja, vključno z možnostjo uveljavljanja pravičnega zadoščenja, kot *lex specialis* ureja tudi Zakon o varstvu pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja (v nadaljevanju ZVPSBNO). Vendar po tem zakonu ni mogoče zahtevati pravičnega zadoščenja zaradi prekomernega trajanja sodnih postopkov, ki so bili ob začetku njegove uporabe 1.1.2007 zaključeni, če niso izpolnjeni pogoji iz 25. člena ZVPSBNO. Odškodnino za škodo, ki nastane zaradi prekomernega trajanja sodnih postopkov, za katere se ZVPSBNO ne uporablja, je mogoče uveljavljati le na podlagi 26. člena Ustave v povezavi s splošnimi pravili odškodninskega prava iz OZ oziroma ZOR (prim. odločbo Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-65/05 z dne 22. 9. 2005). Tudi v konkretni zadevi določb ZVPSBNO ni mogoče uporabiti, saj je bil pravdni postopek, kateremu tožnik očita prekomerno trajanje, zaključen 4.8.2003, tožnik pa zaradi kršitve pravice do sojenja v razumnem roku v tem postopku ni vložil pritožbe na ESČP. Nižji sodišči sta zato pravilno zaključili, da je treba utemeljenost tožbenega zahtevka presojati po 26. členu Ustave v povezavi z določbami OZ oziroma ZOR.

10. Kršitev temeljnih človekovih pravic sicer lahko predstavlja protipravno ravnanje državnih organov v smislu 26. člena Ustave. Vendar pa morajo biti za odškodninsko odgovornost toženke izpolnjene vse predpostavke, ki jih predpisuje 26. člen Ustave ter pravila civilnega odškodninskega prava. Po splošnih pravilih odškodninskega prava mora biti za obstoj odškodninske odgovornosti izpolnjena zlasti njena temeljna predpostavka - nastanek pravno priznane škode. Zahteva za varstvo zakonitosti pa utemeljeno poudarja, da nepremoženjska škoda, ki jo v tej pravdi uveljavlja tožnik, ni pravno priznana.

11. Pravno priznane oblike nepremoženjske škode je zakonodajalec opredelil v 132. členu OZ (podobno prej v 155. členu ZOR). Vendar je oblike nepremoženjske škode, za katere lahko posameznik, ki je fizična oseba, zahteva odškodnino v denarju, omejil le na primere, ki so taksativno navedeni v 179., 180., 181. in 182. členih OZ (prej v 200., 201., 202. in 203. členih ZOR). Nepremoženjske škode, ki jo uveljavlja tožnik, ni mogoče uvrstiti v nobeno od oblik nepremoženjske škode, ki so navedene v 179. do 182. členih OZ (ali v 200. do 203. členih ZOR). Pritožbeno sodišče je pravilno zaključilo, da pravica do sojenja brez nepotrebne odlašanja, prav tako pa tudi pravica do učinkovitega pravnega sredstva in pravica do enakosti pred zakonom, niso osebne pravice, zato tožnik svojega zahtevka ne more utemeljiti neposredno na 179. členu OZ (ali na 200. členu ZOR), ki priznava denarno odškodnino za duševne bolečine zaradi okrnitve osebne pravice.

Niso namreč vse temeljne človekove pravice tudi osebnostne pravice.

Nekatere temeljne pravice lahko krši tako država kakor drugi subjekti, nekatere – med njimi tudi pravica do sodnega varstva - pa so lahko usmerjene le proti državi.

Temeljne in osebnostne pravice se vsebinsko prekrivajo, kadar gre za zaščito istih temeljnih dobrin (prim. Ada Polajnar-Pavčnik: Temeljne pravice kot osebnostne pravice, v Temeljne pravice, uredili Marijan Pavčnik, Ada Polajnar-Pavčnik, Dragica Wedam-Lukić, Ljubljana, Cankarjeva založba 1997, str. 150 in nasl.). Vendar pa pravice, katerih kršitev uveljavlja tožnik, niso namenjene varovanju objekta, ki ga varujejo osebnostne pravice – to je varovanju človekove osebnosti in osebnih dobrin.

12. Ker pravica do sojenja brez nepotrebnega odlašanja ni osebnostna pravica, je pritožbeno sodišče zmotno ravnalo, ko je tožniku prisodilo denarno odškodnino za duševne bolečine zaradi kršitve te pravice. Pritožbeno sodišče ob sklicevanju na sodbo Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 5167/2007 sicer pravilno ugotavlja, da je zakonodajalec načrtno uredil možnost uveljavljanja denarnega zadoščenja le za določene tipe nepremoženjske škode. Načrtno je vpeljal numerus clausus oblik nepremoženjske škode, za katere je mogoče zahtevati denarno odškodnino. Krog teh nepremoženjskih škod pa je zaprl, kar pomeni, da je glede ostalih bolj ali manj podobnih nepremoženjskih škod izključil možnost uveljavljanja denarne odškodnine. Za tiste nepremoženjske škode, ki jih ni pravno priznal, zato ni mogoče zahtevati denarne odškodnine niti z analogno uporabo pravil o denarni odškodnini za pravno priznane oblike nepremoženjske škode. V ureditvi odškodnine za nepremoženjsko škodo namreč ni naknadne pravne praznine, ki jo vidi pritožbeno sodišče. Pravno nepriznane škode ne postanejo pravno neurejene že zaradi pogostosti njihovega pojavljanja. Zato tudi pravno nepriznana nepremoženjska škoda zaradi kršitve pravice do sojenja brez nepotrebnega odlašanja s sistematičnostjo kršitev te pravice ni postala pravno neurejena. Odločanje o tem, ali je potrebna sprememba ureditve, ki taki škodi ne priznava pravne veljavnosti, ter v kakšni smeri, pa je v domeni zakonodajalca.

13. Ker je pritožbeno sodišče zmotno uporabilo 179. člen OZ, je vrhovno sodišče zahtevi za varstvo zakonitosti ugodilo in odločilo kot izhaja iz izreka te sodbe (391. člen in prvi odstavek 380. člena ZPP - Zakona o pravnem postopku).

14. Na podlagi drugega odstavka 165. člena ZPP v zvezi s prvim odstavkom 154. člena ZPP je vrhovno sodišče ponovno odločilo o stroških postopkov s pravnimi sredstvi. Ker tožnik s pritožbo ni uspel, sam krije svoje stroške pritožbenega postopka. Odločitev o tem je vsebovana v izreku, da se njegova pritožba zavrne. Tožnikov odgovor na zahtevo za varstvo zakonitosti je vsebinsko zgrešen, zato tožnik sam krije tudi stroške odgovora na zahtevo za varstvo zakonitosti.

Datum zadnje spremembe: 30.11.2021